

ІНТЕГРАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Смолінська С.Д., Наконечна Ю.С.

Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті досліджено особливості інтеграції банківської системи України в умовах світової економіки. Розроблені рекомендації щодо встановлення напрямків розвитку інтеграційних процесів. Вирішення цього завдання передбачає вивчення наслідків запровадження в Україні норм і правил діяльності банків в ЄС, в основі яких лежать правила Базельського комітету з питань банківського нагляду.

Ключові слова: інтеграція, банківська система, світова фінансова система, Базель III, економіка.

Постановка проблеми. Важливою рисою сучасної світової економіки є поглиблення процесів інтеграції, що зумовлює необхідність застосування якісно нових підходів до розвитку економіки. Банківський сектор – одна з найбільш інтегрованих у фінансову систему ЄС економічних галузей України. У посткризовий період іноземний банківський капітал, в основному європейський, багато в чому визначив «ландшафт» вітчизняного ринку банківських послуг. Необхідним є об'єктивний аналіз тенденцій розвитку банківського бізнесу в ЄС, оскільки європейський капітал хоча й займає найбільшу частку серед іноземного капіталу в Україні, останнім часом спостерігається тенденція до його відпливу. На нашу думку, саме функціонування банків за європейськими стандартами дозволяє досягти максимальної ефективності їхньої діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Необхідність інтеграції банківської системи України у світове господарство не викликає сумнівів, це усвідомлюють усі учасники політичного та економічного процесів у країні. Але її реалізація потребує розробки тактики та стратегії входження у європейський економічний простір на основі вивчення досвіду інших країн. Проблемами функціонування європейського банківського сектору та аналізом тенденцій у розвитку вітчизняної банківської системи займалися як зарубіжні так і вітчизняні науковці, а саме: Т.С. Смовженко, О.О. Другов, Я.В. Грудзевич, В.В. Рисін, І.І. Пузанов, Л.Ж. Нагорна, І.А. Зарицька, С.В. Гринчук, П. Жозет, Дж. Маршалл, Дж. Стігліц, О.В. Буторіна, Ж. Дермін, Д. Марк, П. Моліне т.д.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки серед основних проблем України, що потребують вирішення, важливе місце посідає завдання формування ефективної банківської системи. Від вирішення проблем банківського сектору значною мірою залежить не тільки успішна діяльність підприємства чи окремої галузі, але й прискорення розвитку економіки країни в цілому. За останні декілька років банківська система України зіткнулася зі світовою фінансовою кризою, політичною та економічною кризами в Україні, які, на жаль, призупинили розвиток банків та підірвали довіру до банківської системи в цілому. Банківські кризи як явище ринкової економіки, в якій виживають найсильніші, сприяють відбору банків. Однак, незважаючи на ве-

лику кількість досліджень у сфері інтеграції банківської системи України, не можна сказати, що вона є повністю досліджена та вивчена, а отже, дослідження в цій області аргументують вибір проблематики дослідження.

Мета статті. Метою цієї роботи є розробка рекомендацій щодо вдосконалення напрямків розвитку інтеграції банківської системи України, що полягає у дослідженні пріоритетних напрямків розвитку. Враховуючи вищезазначене, робимо висновок, що в Україні настав час для розробки раціональних напрямків співробітництва у банківській сфері з країнами Євросоюзу. При цьому необхідно використовувати досвід інших країн, аналізувати можливість застосування для нашої держави, а також створення своєї власної стратегії розвитку та інтеграції до Європейського фінансового простору.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні банки відіграють важливу роль у розвитку інтеграційних процесів. Вони є головними суб'єктами міжнародних валютно-фінансових та кредитних відносин, які опосередковують міжнародний рух капіталу, товарів, робочої сили і діють як частина міжнародної економіки. Пов'язано це з тим, що банківський капітал на сучасному етапі розвитку світової економіки перетворився на функціонуючий.

На сучасному етапі співпраця у сфері фінансів відбувається у вигляді створення банків з іноземним капіталом (100%-вим або змішаним) на території України, шляхом відкриття кореспондентських рахунків, здійснення грошових переказів між країнами.

Інтеграція національних банківських систем у світовий фінансовий простір – один із провідних напрямів економічної глобалізації. Поява іноземних філій сприяє розширенню спектра міжнародних банківських продуктів і послуг, оскільки таке розширення зумовлене, по-перше, об'єктивною потребою залучення бізнесом додаткових ресурсів на внутрішні ринки для забезпечення його стабільного розвитку. По-друге, воно органічно поєднується з транснаціональним характером банкірства як різновидом комерційної діяльності й підпорядковується законам диверсифікації розвитку бізнесу як такого. Процеси економічної глобалізації в банківській системі крізь призму вимог адаптації банківської системи України до світових та європейських стандартів потребують визначення її сутнісних ознак. На нашу думку, вона є су-

часною формою інтернаціоналізації банківського сектора національних економік і полягає у встановленні, розширенні та поглибленні його тісних взаємозв'язків з іноземними банківськими системами на основі використання міжнародних стандартів банківської системи. Відкрита економіка дає змогу стимулювати поширення впливу чинників глобалізації на закриті в минулому національні економічні системи. Один із таких чинників – зростання значення банківських продуктів і послуг з обслуговування зовнішньоекономічної діяльності підприємств, зокрема у сферах фінансового консультування, управління активами, інформаційних послуг та ін. Експортно-імпортна діяльність підприємств опосередковується комерційними банками, для яких умовою якісного обслуговування підприємств-клієнтів є інтеграція в міжнародне банківське середовище через установа кореспондентських відносин з іноземними банками, отримання міжнародних рейтингів і аудиторських висновків провідних спеціалізованих компаній, виходу на міжнародні фінансові ринки тощо.

Міжнародна банківська інтеграція супроводжується імплементацією в діяльність банків програм інституційного розвитку, міжнародної банківської стандартизації, банківської комунікації через міжнародні платіжні системи, реалізація яких сприяє формуванню ефективної загальнонаціональної системи розрахунків, та дає змогу отримати доступ до світового ринку кредитних ресурсів. Так, програми інституційного розвитку передбачають надання технічної допомоги банкам в організації кореспондентських та інших відносин із закордонними банками; залучення послуг відомих міжнародних фірм у сфері банківського консалтингу для розроблення стратегій розвитку; співробітництво у сфері обслуговування міжнародного бізнесу з обраним зарубіжним банком-партнером і/або міжнародною консалтинговою фірмою.

Розгортання процесів інтеграції на сучасному етапі пов'язане з прискоренням руху міжнародних фінансових потоків у часі і просторі, збільшенням обсягів всіх видів міжнародних трансакцій, зростанням кількості потужних транснаціональних банків, які у своїй діяльності виходять за межі національних банківських систем, а також розвитком сучасних інформаційних технологій. Поступова ліквідація бар'єрів щодо здійснення міжнародних операцій та входження іноземного капіталу в національні банківські системи, лібералізація руху капіталу, а також пом'якшення антимонопольного законодавства щодо створення банківських холдингів призводять до тісної взаємодії банківських систем окремих країн. Інтеграційні процеси є об'єктивними характеристиками сучасного розвитку світової економіки, що визначальним чином впливають на її розвиток та розвиток окремих банківських систем.

Україна визначила курс на інтеграцію до Європейського Союзу як стратегічну мету своєї зовнішньоекономічної політики. Пріоритет європейського вектору економічної інтеграції України обумовлений геополітичними, історично-культурними, суспільно-політичними реформами. 13 березня 2014 р. Верховна Рада України при-

йняла Постанову, якою підтвердила курс країни на інтеграцію з Європейським Союзом. У цьому документі також відображені першочергові кроки в цьому напрямку.

Відповідно до зазначеної мети основними принципами політики євроінтеграції банківського сектору України є:

1. Забезпечення економічного суверенітету України в умовах посилення інтеграції з країнами ЄС.

2. Гармонізація інтересів України та її банківського сектору з інтересами країн ЄС в процесі посилення інтеграційних процесів в економіці та банківському секторі.

3. Прозорість механізмів проникнення іноземного капіталу в банківський сектор України та його впливу на розвиток вітчизняної економіки та банківської системи.

4. Безперервність процесів інтеграції України з ЄС та забезпечення умов підвищення ефективності впливу банківської системи на темпи і масштаби вітчизняного товаровиробництва. Процес адаптації вітчизняної банківської системи до європейських стандартів вимагає певного перехідного періоду [1]. Разом з тим, виникає питання визначення послідовності та пріоритетності запровадження змін у банківське регулювання. Вирішення цього завдання передбачає вивчення наслідків запровадження в Україні норм і правил діяльності банків в ЄС, в основі яких лежать правила Базельського комітету з питань банківського нагляду. На даний час в ЄС запроваджуються Треті правила цього Комітету (Базель III), які з'явилися як відповідь на світову фінансово-економічну кризу. Суть правил Базель III полягає в акцентуванні уваги на трьох аспектах банківської діяльності. А саме:

1. Посиленні вимог до якості капіталу. Формування «антициклічного буферу» капіталу. Це дозволить досягти наступних результатів на різних рівнях: на рівні банку – підвищення якості капіталу, що дозволить протидіяти шоківим впливам, ефективніше управляти ринковим, кредитним та операційними ризиками. Разом з тим загострення потреби в додатковому капіталі, насамперед, у малих та середніх банків, зумовить зниження прибутків, перегляд моделі ведення банківського бізнесу за рахунок відмови від участі у високоризикованих, але прибуткових операціях та повернення до простих схем бізнесу; на рівні банківської системи – прискорення процесів капіталізації, запобігання занадто швидкому зростанню зовнішніх запозичень банків у фазі економічного піднесення, що передуює кризі, посилення тенденцій консолідації та монополізації, (витіснення з ринку слабких і нестійких, а також малих та середніх банків), послаблення конкуренції і полегшення державного контролю за банківською системою; на макроекономічному рівні – підвищення стійкості фінансової системи як основи збереження макроекономічної стабільності, згладжування економічних циклів за рахунок послаблення проциклічного впливу банківського кредитування, забезпечення сталих темпів розвитку економіки.

2. Запровадженні коефіцієнту левериджу (відношення обсягу позичкових коштів до власних) на рівні 3% та нових коефіцієнтів ліквідності:

коефіцієнту ліквідного покриття та коефіцієнту чистого стабільного фінансування. Це дозволить досягти наступних результатів на різних рівнях: на рівні банку – покращання системи ризик менеджменту за рахунок розширення інструментів і можливостей банку контролювати рівень ліквідності та якість джерел залучення коштів, запобігання прискореному росту боргового навантаження, ретельніше врахування ризиків позичальників у кредитній політиці банків, що позначиться на прибутковості операцій та стимулюватиме банки до розробки нових банківських продуктів і послуг; на рівні банківської системи – послаблення ризиків ліквідності, посилення конкуренції за надійні джерела фінансування; зміцнення банківської системи; на макроекономічному рівні – зниження ризиків боргової кризи, упередження кризи ліквідності за одночасного звуження фінансових можливостей щодо розширеного кредитування економічного розвитку.

3. Реформуванні механізмів гарантування вкладів населення. Рекомендований мінімум для банків країн ЄС встановлено на рівні 100 тисяч євро (в Україні – 200 тис. грн). Це дозволить досягти наступних результатів на різних рівнях: на рівні банку – стимулювання припливу депозитів, зниження ризиків їх раптового відпливу у випадку розгортання панічних настроїв; на рівні банківської системи – посилення конкуренції на депозитному ринку, розширення і покращання якості ресурсної бази; на макроекономічному рівні – підвищення довіри до банківської системи та стримування панічних настроїв серед вкладників, стимулювання процесу заощадження, покращання умов для ефективної роботи механізму трансформації заощадження в інвестиції [2].

Таким чином, можна зробити висновок, що процес адаптації законодавства в сфері банківського регулювання до норм, прийнятих в ЄС, закладає цілу низку ключових напрямів розвитку фінансової системи в цілому і банківської зокрема на найближчі роки. Наслідки інтеграції банківської системи повинні відповідати стратегічному пріоритету фінансової політики України – забезпеченню стабільності банківської системи. Антикризова і антициклічна спрямованість новацій Базель-III дає підстави стверджувати, що імплементація цих правил в Україні сприятиме: забезпеченню ефективного та належного захисту інвесторів і поліпшенню інвестиційного клімату, активізації руху інвестиційного капіталу через кордони України; стабільності та надійності банківської системи; вдосконаленню нормативно-правової бази для здійснення нагляду на консолідованій основі за фінансовими групами, до складу яких входять банки; підвищенню якості корпоративного управління, систем ризик-менеджменту та внутрішнього контролю в банках; забезпеченню цілісності фінансової системи, що є умовою ефективної співпраці її суб'єктів. Разом з тим, зважаючи на ієрархію цілей економічної політики, вдосконалення регулювання банківської системи має бути підпорядковано завданню забезпечення збалансованого економічного розвитку України. Оскільки національна банківська система, включаючи банки з іноземним капіталом, є підсистемою економіки України, механізми регулювання банківської діяльності

мають розвиватися із врахуванням необхідності як забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів клієнтів банків, так і активної участі банків в реалізації пріоритетних завдань економічного розвитку країни. Це передбачає: визначення на державному рівні довгострокових стратегічних пріоритетів економічного розвитку країни; покращання інвестиційного та бізнес-клімату в Україні, що приведе до зростання кількості платоспроможних позичальників, розширюватиме перспективи отримання прибутків банків через активізацію економічної діяльності в країні; розвитку механізмів спільного фінансування (бюджетного та ринкового) пріоритетних економічних проектів (у формі державно-приватного партнерства); завершення пенсійної реформи та розбудови небанківського сектору фінансової системи, інститути якого спеціалізуються на концентрації довгострокових ресурсів; підвищення норми нагромадження, заохочення спрямування нагромаджених фінансових, технологічних та організаційних ресурсів на інноваційні цілі [3].

На шляху процесів європейської інтеграції України постає низка обмежень, пов'язаних з депресивними тенденціями у вітчизняній економічній системі, проблемами й ризиками банківського сектору України. Серед проблем банківської системи варто відзначити: значні непогашені зовнішні зобов'язання і залежність платіжного балансу від показників реструктуризації боргів банків; низьку прибутковість та неоптимальну структуру витрат вітчизняних банків; значну частку проблемних кредитів і великі відрахування до резервів; дисбаланс у строковій і валютній структурі активів і пасивів, що утруднює підтримання належного рівня ліквідності в банківській системі та живить валютні ризики; недосконалий ризик-менеджмент; завищену вартість залучених ресурсів за недостатнього обсягу внутрішніх заощаджень для кредитування модернізації вітчизняної економіки в умовах масштабного експорту капіталу; вузьке коло надійних і кредитоспроможних позичальників; сприятливі умови конкуренції за домінування банків з іноземним капіталом в найбільш прибуткових сегментах банківських послуг [1]; обмеженість внутрішніх джерел капіталізації банків.

Традиційно банківський сектор є лідером у реформуванні та імплементації кращих світових та європейських практик банківської діяльності. Разом з тим поглиблення фінансової інтеграції з ЄС формує певні виклики для національної банківської системи. У цьому контексті перед Україною стоїть складне завдання – зміцнити банківську систему, і в той же час продовжити реалізацію євроінтеграційної стратегії.

Висновки та пропозиції. Важливою рисою сучасної світової економіки є поглиблення інтеграційних процесів, що зумовлює необхідність застосування якісно нових підходів до розвитку економіки, які повинні бути спрямовані на формування спільного європейського ринку і проведення спільної для європейських країн економічної та фінансової політики. Для того щоб Україна вийшла на якісно новий вищий рівень розвитку необхідно підвищувати конкурентоспроможність українських банків. Це прискорить інтеграцію

України до європейського економічного простору. Для цього потрібно: збільшувати обсяги ринкової капіталізації банків; привести банківське законодавство у відповідність до міжнародних стандартів, особливо у питанні доступу іноземних банків на територію України; вживати заходи щодо створення філій українських банків за кордоном; стимулювати злиття банків для створення сильних конгломератів, що здатні пропонувати велику кількість послуг; пропонувати нові послуги,

які існують у світовому фінансовому просторі; зменшувати вартість банківських послуг шляхом надання комплексних послуг.

Інтеграційні процеси охоплюють різні сфери міжнародної економічної та фінансової діяльності і, перш за все, банківський сектор. Дослідження нових умов діяльності банківської системи є важливим як для аналізу економічної інтеграції, так і для повнішого виявлення змін у банківській сфері під впливом глобальних економічних процесів.

Список літератури:

1. Сторонянська І.З., Музика І.С. Перспективи та ризики для банківської системи України в контексті інтеграційних процесів / І.З. Сторонянська, І.С. Музика // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 3(28). – С. 30-37.
2. Базель III як банківська карта євроінтеграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/experts/2014/07/8/7024038/>.
3. Національний Конвент України щодо ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.euconvention.org.ua/data/files/80_rg2s4rekom140312.pdf.
4. Щодо інтеграції банківської системи України до банківської системи Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/777/>.
5. Огерчук М.О. Теоретичні основи трансформації банківської системи / М.О. Огерчук // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Проблеми інтеграції України у світовий фінансовий простір : (збірник наукових праць) / НАН України. Ін-т регіональних досліджень ; редкол. : відп. ред. В.С. Кравців.
6. Банківська система: навчально-методичний посібник / Андреева О.В. – К.: ДЕТУТ, 2015. – С. 10-11.
7. Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів: Монографія / За ред. д.е.н., проф. О.В. Дзюблюка. – Тернопіль: «Вектор», 2012. – 462 с.
8. Передумови інтеграції вітчизняної банківської системи в європейську банківську систему // Вісник університету банківської справи Національного банку України. – 2014. – № 2(20). – С. 135.
9. Холодна Ю.Е. Банківська система: навчальний посібник / Ю.Е. Холодна, О.М. Рац. – Х.: Вид. ХНЕУ, 2013. – С. 13-14.

Смолинська С.Д., Наконечная Ю.С.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

ИНТЕГРАЦИЯ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ

Аннотация

В статье исследованы особенности интеграции банковской системы Украины в условиях мировой экономики. Разработаны рекомендации по установлению направлений развития интеграционных процессов. Решение этой задачи предполагает изучение последствий введения в Украине норм и правил деятельности банков в ЕС, в основе которых лежат правила Базельского комитета по банковскому надзору.

Ключевые слова: интеграция, банковская система, мировая финансовая система, Базель III, экономика.

Smolinska S.D., Nakonechna Y.S.

Lviv National University of Ivan Franko

INTEGRATION OF THE UKRAINIAN BANKING SYSTEM

Summary

In the article the features of integration of the banking system of Ukraine in the conditions of the world economy are investigated. Recommendations for establishing the directions of development of integration processes are developed. The decision of this task involves studying the consequences of the introduction in Ukraine of the norms and rules of activity of banks in the EU, based on the rules of the Basel Committee on Banking Supervision.

Keywords: integration, banking system, world financial system, Basel III, economics.